

ספרים

בחודש האחרון

לא מעור אחד גזורים 11 סיפוריה הקצרים של שולמית הראבן, שקובצו בספרה האחרון. מהם שהתרחשותם בארץ, מהם מחוץ לה, ומהם באיזה מקום לא־מוגדר. אף זמנם משתנה מסיפור לסיפור. אולם ניתן להבחין בשתי הטיבות עיקריות המאפיינות אותם: סיפורים ויאליסטיים בהם משורטטת הוויה מציאותית, וסיפורים המבקשים להעלות מציאות אליגורית.

הסיפור הראשון בקובץ "החודש האחרון" מעלה זכרם של ימים שלפני היות המדינה והווייחיה של חבורת צעירים במשק חלוצי. כאן מצליחה המספרת במשפטים קצובים להעביר את נוף הימים ההם, כבקטע זה:

"מיתאר־ארצך בחוס־עתיק, שרוף, על־גבי לבן כחלבון הביצה; ומה שמחוץ לגבולותיה, הרי אלה מפלצות כגון רוחות בוריאליות, דרקונים, ושאר מלאכים של גבול־עולם. לצאת מי רצה? הלב הנזירי, השקדן, הזוהר תמיד שלא להרחיק לכת על־פני המפה, שלא לצאת את גבול הים האחרון, ולעבוד איש כדתו בצנעת הגפן, גבעת הצאן, טעם המים העתיקים, זיעתו האיטית של כד שבחדר, היבושת בנזיקי האבן, היינו חצר מרובעת וסגורה, שהד־עולם מגיעים אליה לעתים כננהות שריפה רחוקה" (ע' 7).

איתה הצלחה נאה נוחלת גב' הראבן בספרה על ימי ילדותה באירופה היהודית־המתבוללת שלפני מלחמת־העולם השנייה, על סביבתא ואחיותיה הגדולות ש"לבניהן היו הדורים עוד יותר משמלותיהן. 'תארי לעצמך', אמרה לי פעם פאליגה, 'שתהיה לך חלילה תאונה ואנשים זרים ירימו אותך, ויראו שתחונניך פשוטים. תהיי לשיחת־העיר ותמותי מבור

שה" (ע' 55). בסיפור קצר זה באים לכלל גיבוש ספרותי אמיתי אותה אינפנטיליות ונאיביות בתחומים האינטימיים, ביחסי המשפחה, ואף ביחס לזרים. ב־1939 פוסקות הדורות בינן לבין עצמן כי "יש לנו מזל שהגרים מנים כובשים אותנו ולא הרוסים. עם הגרמים נימ, לפחות, נוכל לדבר כמו שליברנו אהם במלחמת־העולם הראשונה. עם תרבותי, יש להם כבוד בפני בית תרבותי, הדודות ציחצחו את הגרמנית הטובה שלהן, ואת מסגרות הזוהב של התמונות, לא הסתירו את הברזל ואת הטבעות, הכינו 'לדר' של שוברט על הפסנתרים, הלטו תה, והיכו שייגמר הרעד ההכרחי של ההפצצות, וייתכנסו הכובשים, את הקולונלים, גמרו בניניהן, אפשר יהיה לארח לתה" (ע' 57).

מפליא אך יכולת ההתבוננות הנאה בה ניחנה המספרת בהעלאת הוויות ונופים השייכים לעולמה הפרטי עומדת לה אף בראיית מקום שבו היא אורח־נוטה־ללון, דוגמת עיירה קטנה אחת בחוף נורמאנדי, חוף־הפלישה של מלחמת־העולם השנייה, עליה מסופר בספר פור "בנדיקטיין". בסיפור זה מתואר בדקות רבה האור האירופי־החרפי השונה כל־כך מן האור הארצי־שוראלי: "והרי זה האור המדויק של בוועת־סבון, שעה שהצבעים מתחילים להסתחרר, להסתמן על דפנותיהן התפוחות. לא עכור ולא פסטל, לא קיארוסקורו, אלא בוועת־סבון ענקית, שכתמי־צבע גדולים כט־לאי על טלאי מתחילים לפזז עליה, ובצבע אינם מגיעים לכלל צבע. אור כזה—מה הוא נותן לאנשים הגרים בו רוב ימות השנה?" (ע' 68).

אולם, מה שערךך ושמוזר לשולמית הראבן בסיפוריה הריאליסטיים הופך עשן פורח וענן כלה בסיפורים האליגוריים, דוגמת "כ" כר קטנה של אבן", בו מוצא מלך להורג על־ידי פסיכיאטר על־גבי מיטת־הלם הניצבת בלב כיכר, או עיר בה עוסקים בהשמדת ציפלים ב"אוביגניוסידי". בסיפורים אלה מורגשת ומחשש היד המכוונת המארגנת את הסיפור יתר על המידה, והחלוק אצתי עיטה המחברת על עודף השכלתנות קרוע פה־ושם ויגלה יותר מטפה.

• שולמית הראבן: בחודש האחרון (סיפורים); ספרי דגה, 1966: 176 עמ'.